

**Мавзу: Зарарлантириш усуллари.
Дегазация, дезактивация,
дезинфекция, дезинсекция ва
дератизация ўтказиш.**

Ўқув саволлар:

1. Қисман ва тўла санитария тозалашҳақида тушунча.
2. Дегазация, дезактивация, дезинфекция, дезинсекция ва дератизация ўтказиш.

Санитар ишлов – бу радиактив моддаларни кетказиш, зарарсизлантириш ёки захарловчи моддаларни ҳамда оғритувчи микроб ва токсинларни инсон тери қопламидан, теккан кийим бошидан ҳамда шахсий химоя комплекти воситасидан йўқотишдир.

Қисман санитар ишлов – радиоактив моддалар билан радиоактив чанг захарланганда захарланганда биринчи соатларида, яъни бевосита захарланган зонада ёки у ердан чиқиш билан ўтказилади. олдиндан ўтказиладиган кўчириш;

Бунинг учун устки кийимларни ечиб шамолга орқа томон билан туриб қоқилади, сўнг кийимларни яхшилаб қоқиб тозалаш лозимдир. Оёқ кийим ювилади ёки хўл латта билан артилади. Тананинг очиқ қисмлари эса сув билан ювилади, противогазларни ниқоб қисмини ҳам хўл латта билан артиб тозалаш лозимдир.

Противогазни ечгандан сўнг юзни, оғзини, томоғини тозалаб ювилади. Киш фаслида сув ўрнига қор билан фойдаланса ҳам бўлади.

Суюқ томчи қуритувчи, захарловчи моддалар билан захарланганда қисман санитар ишловини зўрлик билан ўтказиш мақсадга мувофиқдир. Бунинг учун противогазни ечмай танани очиқ қисмларини, кийимлардаги захарланган жойларни, противогазни ниқоб қисмини шахсий кимёга қарши покитдаги аралашма билан ортиб чиқиш тавсия қилинади.

Тўла санитар ишловига – баданни тўла иссиқ сув ва совун билан ювиш ҳамда захарланганларга махсус тиббий ёрдам кўрсатиш билан эришилади. Сўнг кийимлар алмаштирилади ёки уларга махсус ишлов берилади. Жойларда санитар ювиш пунктлари жихозланиб у ерда душлар, хаммом ва бошқа хизмат кўрсатиш жойлари ишга солинади.

ҚАРАНТИН - юқумли қасалликларнинг тарқалиб кетишига йўл қуймаслик ва зарарланиш ўчоғини бартараф этишга қаратилган қатъий тартиб-қоидалар, эпидемияга қарши маъмурий ва санитария чоратадбирлари мажмуидир. Бунда заруратга қараб, зарарланиш ўчоғини ўраб олишни ташқил этишда, хатто Қуролланган махсус қучлардан хам фойдаланиш мумкин. Бу деган сўз зарарланиш ўчоғига қириш, у ердан чиқиш қатъиян ман қилинади. Қорхоиалар ва ишлаб чиқариш фаолиятии давом эттираётган муассасаларда эпидемияга қарши тегишли иш тартиби ўрнатилади.

Беморлар билан машғул бўлган тиббиёт ходимлари махсус муҳофазавий химоя воситалари: қомбинезон, қапюшон, бурун ва оғизга тутиб, боғлаб оладиган пахта-доқа боғлам, алохида кўзойнақ, резина қўлқоп ва халат қийиб ишланади.

Дезактивация, дегазация ва дезинфекция

Захарланган жойларда бўлгандан сўнг кийим бош, техник қурол аслаҳалар, радиактив заҳарловчи моддалар ва бактериологик (биологик) воситалар билан заҳарланиши мумкин. Улардан инсонларни жароҳат олишини олдини олиш мақсадида заҳарловчи моддаларни хавфсизлантиришни учун дезактивация, дегазация ва дезинфекциялар ўтказилади.

Дезактивация, дегазация ва дезинфекциялар қисман ва тўла ўтказилиши мумкин. Шахсий қуроллар ва бошқа предметларга тўла ишлов берилади.

Дезактивация – бу радиактив моддаларни заҳарланган қопламлардан йўқотишдир. Кийим бош, шахсий ҳимоя воситаларини, резиналари ва тери ли анжомларни дезактивация қилишда уларни яхшилаб қоқиб, ювиш воситалари ёки сув билан ювиш ёки артиш лозимдир, кийимларни эса дезактивация моддалари қўшиб ювиш мақсадга мувофиқдир.

Қисман дезактивация – техникаларда захарланиш даражасини камайтириш мақсадида ўтказилади.

Тўла дезактивация – техникалардан радиактив моддаларни инсонга хатар солмайдиган миқдорда қолгунга қадар йўқотишдир. Бунга эса радиактив моддаларни дезактивацияловчи аралашма ва сув билан щётка ёрдамида ювиш билан эришилади. Ушбу тадбир Фавқулодда Вазиятлар Вазирлигига қарашли махсус ишлов пунктларида дезактивация қилиш учун кир ювиш порошоги билан сув аралашмаси, эритувчилар (бензин, керосин, дизель ёнилғиси) хавфсизлантирилган ҳолда йўқотилгандир.

Дегазация – бу кимёвий йўл билан захарловчи моддалар таркибини ўзгартириб (бузиб) хавфсизлантирилган ҳолда йўқотишдир.

Дегазация кийим бошни шахсий ҳимоя воситаларини қайнатиб аммиак буғли аралашма билан махсус мосламаларда ишлов берилиб сўнг ювгандан кейин қуритилгандир.

Қисман дегазация – техникаларни инсонга тегадиган қисмларига ишлов беришдир.

Тўла дегазация – захарловчи моддаларни тўла хавфсизлантириш ва ишлов бериладиган қопламдан умуман йўқотишдир.

Ушбу тадбир ҳам Фавқулодда Вазиятлар Вазирлигига карашли махсус ишлов пунктларида ўтказилади.

Дегазация килиш учун махсус дегазацияловчи аралашмалар:

- аммиак аралашмаси;
- едкий кали;
- едкий натрий;
- бензин, керосин, дизель ёнилғилари ишлатилади.

Дезинфекция – бактереологик (биологик) воситаларини ва токсинларни кимё йўли билан бузиш (йўқотишдир). Кийим бош шахсий ҳимоя воситаларини ҳаво буғи аралашмаси билан ишлов берилиб сўнг уларни дезинфекцияловчи аралашмага ивитиб қайнатилади ва ювилади.

Техник қурол-аслаҳаларни тўла дезинфекцияси ҳам дегазация усулидагидек Фавқулодда Вазиятлар Вазирлигига қарашли махсус ишлов пунктларида дезинфекцияловчи аралашмаларни қўллаган холда ўтказилади.

Дезинфекция учун махсус дезинфекцияловчи моддалар қўлланилади, уларга фенол, крезол, лизол ва дегазацияловчи аралашмалар киради.

Қисман махсус ишлов бериш

— Қисман махсус ишлов бериш қурол аслаха ва ҳарбий техникалари дегазациялаш, дезактивациялаш ва дезинфекциялашни, лозим бўлса, шахсий таркибга санитар ишлов беришни ҳам ўз ичига олади. Қисман ишлов бериш захарловчи моддалар билан захарланган пайтида гуруҳ командирлари тамонидан зудлик билан, агар шахсий таркиб газникоб ва терини химояловчи воситаларда бўлса, ҳамда радиофаол моддалар ва биологик воситалар билан захарланганганда захарланган чиққач бўлинма командири кўрсатган жойга узок ўтказилади. Захарланганган жойларда узок муддат туриб қолинса, қисман махсус ишлов бериш захарланган зоналарда ҳам ўтказиш мумкун. Захарлавчи моддалар (ЗМ) ва биологик воситалар (БВ) билан захарланганганда захарланган ва ҳарбий техникаларининг шахсий таркиб жанговар вазифани бажараётган пайтида тегиб кетиши мумкун бўлган қисми юзаларига ишлов берилади.

Шахсий таркибга қисмиман санитар ишлов бериш терининг очик жойларидан, шахсий химоявловчи воситалардан, кийим кечак, анжомалар ва оёқ кийимлардан РМ ни йўқотиш, ЗМ ва БВ ни захарланиш ёки йўқотишдан иборат.

Қисман махсус ишлов бериш учун ТДП, ИДК 1, ДК 4, ДК 5, ҳарбий тўплам ва асбоблари ҳамда ИПП 8, ИПП 9, ИПП 10 кимёга карши шахсий пакетлар, кукунли дегазацияловчи пакет ДПП, курол яроғ ва кийим кечакни дегазацияловчи тўплам ИДПС 69 кўлланади.

Кимёга карши пакетлар томчи ёки аэрозоль ҳолдаги ЗМ билан захарланган инсон териси қоплами (Қўл, юз, бўйин) ва кийим кечакларни тери қопламаларига тегиб турадиган қисмларини (ёқа, энг) ҳамда “жанговар” ҳолатда кийлган газникоб юз фисмининг дегазациялаш учун қўйиланади.

Бу икки пакет 500 см квадрат бўлган сиртларга ишлов берувчи бир хил таркибли поледегазавлувчи рецептуралар билан тўлдиралаган. Рецепттура терини озроқ ачитади, организм ичига тушганда хафлидир. Плюс 40 С минус 40 С гача хароратда

Қисман махсус ишлов ўтказиш тартиби

ЗМ билан захарланган пайтда шахсий таркиб газ ниқоб ва терини химояловчи шахсий воситаларда бўлса, тери қопламалари ва кийим кечаклари дегазациялаш захарланган райондан чиқиб бўлингач ўтказилади.

Агар захарланиш вақтида шахсий таркиб газниқоб кийган бўлиб, терини химояловчи воситалар ЗМ кўлланиётган вақтида кийяланидаган бўлса, у ҳолда, аввал тери қоплами ва кийим кечак дегазацияланиб, сўнгра химоя воситалари кийлади. Захарланган районида чикқандан сўнг тери қоплами ва кийим кечак қайта дегазацияланади.

Очиқ жойда турган шахсий таркибга қарши ЗМ тўсатдан қўлланган ҳолларда зудлик билан газ ниқоб ва химоя плаши ёпинчиқ ҳолида кийилади, дархол тери қопламалари, кийим кечак ва анжомларнинг заҳарланган қисмлари ва газниқоб юз қисми ИПП 8 ёки ИПП 9 ёрдамида дегазацияланади.

Қурол яроғ заҳарланган участкалардан чиққандан сўнг дегазацияланади.

Заҳарланган химоя плаши , пайқоплари ва қўлқоплар командир қўрсатмасига кўра ечилади. Агар химоя воситалари ЗМ қўлланиётган вақтида кийилган бўлса, тери қопламаларига (қўл, бўйин) қайта ишлов берилади.

Химоя воситалари уларни ечиб масдан олдин дегазацияланиш мумкун.

Бундай ҳолларда уларни қайта қўллаш мумкун. Газниқоб қисман қайта ишлов берилгандан сўнг ечилмаса ҳам бўлади. РМ билан заҳарланганда, қисман дезактивациялаш, иложибўлса, даслабки бир соат ичида, заҳарланган жойнинг ўзида ўтказилиб, ундан чиқиб бўлгач, қайта ўтказилиши лозим.

Радиофол захарланиш зонасидан чиққач, куйдагиларни бажариш зарур:

-сув билан намланган тампонлар ёрдамида
(тампонларни вақти вақти билан хўллаб, тоза тарифни ўгриш
лозим) курул яроғларни юқоридан пастга қараб икки
мартоба дегазацияланиш;

-терини химояланиш воситалари рамланган тампонлар
ёки қўл остидаги воситалар (супурги, ўт қор ва бошқлар)
билан артиб ташлаш ва уларни ечиш;

-кийим кечакларни ечиб, қоқиб ташлаш;

-оёқ кийимларни намланган тампон билан артиш ёки
сидириш;

-тери қопламаларини (қўл, бўйин) ва газниқоб юз
кисмини сув билан ювиб ташлаш;

-газниқобни ечиш ва юзни яхшилаб ювиш, оғиз ва
томоқни чайиш.

Газниқоб ҳимояланиш воситалари аввалдан кийилган бўлса, захарланган жойда дезактивация ўтказиш газниқоб химоя воситаларини намланган тампонлар билан артиш ёки қўл остидаги воситалар ёрдамида сидириш йўли билан амалга оширилади. Захарланган зонадан чиққач дезактивация қайта ўтказилади. БВ билан захарланганда, ўқ отар қуролларга дезинфекция ишловчяи берилади, сўнгра газниқоб ечилмасдан туриб кийим кечак, анжомалар, оёқ кийим ва терини химояловчи воситалар қоқиб (сидириб)ташланади. Сўнгра, ИПП даги суюклик ёрдамида қўл, бўйин, каска ва газниқоб юз қисмиартилади

Тўлик санитар ишлов бериш ўтказилмагунча газниқоб ечилмайди.

ДЕЗИНСЕҚЦИЯ ва ДЕРАТИЗАЦИЯ

дезинфекциянинг махсус. хусусий турларидир.

Дезинфекция- дейилганда қасаллиқларни юқтирувчи хашаротлар ва каналарни йўқотиш тушунилса, дератизация - опидемиологик жихатдан хавф-хатарли бўлган кемирувчиларни қириб ташлаш демақдир.

Мухофазавий. жорий ва яқунловчи дезинфекция тафовут қилинади.

Мухофазавий дезинфекция юқумли қасаллиқлар пайдо бўлган ёқи одамлар орасида ишлатилган турли буюм ва нарсалардан юқумли касаллик юқиши эҳтимолини бартараф этишга қаратилган тадбирдир.

Қурол аслаха ва ҳарбий техникаларни тўлиқ дегазациялаш, дезактивациялаш ва дезинфекциялаш

Дезактивация ва дезинфекция суюклик ишлатиш ва суюкликсиз усулларда ўтказилади.

Тўлиқ дегазация (дезинфекция) захарланган сиртларни дегазаловчи машиналар, асбоблар ва тўпламаларнинг брансбойтлари воситасида дегазаловчи (дезинфекцияловчи) рецептура ва эритмалар ёрдамида амалга оширилади. Бу эритмалар бўлмаганда ювувчи моддаларнинг сувдаги эритмалари ва эритувчилар (бензин, керосин, дизел ёнғилиси ва б.) ишлатилиши мумкун

Дезактивация ишлари махсус ювувчи эритмалар ёрдамида амалга оширилади. Бунинг учун техник воситалардан мотопомпа, турли насослар, АРС 14,15 “Зил 130” мошинаси базасида бўлади. Юқори босимли сув оқими билан ювиб дезактивалаш объектларнинг захарланган барча сиртиларини юқоридан пастга қараб ювиб чиқиш орқали бажарилади

Тўлик махсус ишлов бериш ўтказилганда горизонтал ва қия сиртларига тирқиш, қопқоқли туйнукларга ҳамда шахсий таркиб бевоста тегиб кетиши мумкун бўлган қисм ва деталларга ишлов бериш алохида аҳамиятига эга. Ишлов бериш самарасини ошириш мақсадида захарланган сиртларидан лой ва қотиб қолган сурков мойларини белкурак, қирғич, латта путта ва бошқа қўл воситалари билан сидириб ташлаш лозим.

Жорий дезинфекцияда инфекциянинг тарқалиб кетишига йўл қўймаслик мақсадида беморнинг ётган тўшаги, унинг ажратмалари, фойдаланган буюмлари юқумсизлантирилади.

Яқунловчи дезинфекция юқумли касаллик ўчоғини касаллик кузгатувчилардан батамом халос қилиш мақсадида бемор ажратиб қўйилиб, шифохонага ётқизилгани, тузалиб қетгани (ёки ўлганидан сўнг) зарарланиш ўчоғида ўтқазиладиган тадбирдир.

Дезинфекцияловчи восита номи	Ишлатиш усули	Юқумсизлантириладиган объектлар
Хлорли охақнинг тиндирилган 0.2-5%ли эритмалари	Сепиш, чайиш	Турар-жой ва хизмат хоналарни мебел
Хлорли охақнинг тиндирилган 10-20%ли эритмалари 0.2-1 % хлорамин эритмаси	Сепиш, чайиш Сепиш, артиш, буктириш (хуллаш)	Биноларнинг ташқи гозалари, хожатхоналар, турли жойлар Турар-жой ва хизмат хона-лари, мебел, идиш-товоқ. ич қийим ва урин қурпа оқлиқлари
Қальций гипохлорид гидроқанд тузининг (СДТСГҚ) 1- 3% эритмаси	Артиш, сепиш	Турар-жой хоналари, жамоат жойларида фойдаланадиган аижомлар, юк вагонлари.
3% водород пероксид эритмаси	Артиш ^	Хоналарнинг деворлари, поллари, бадан териси

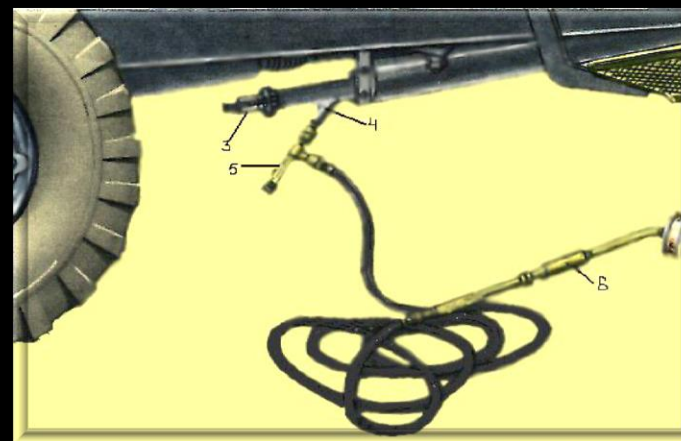
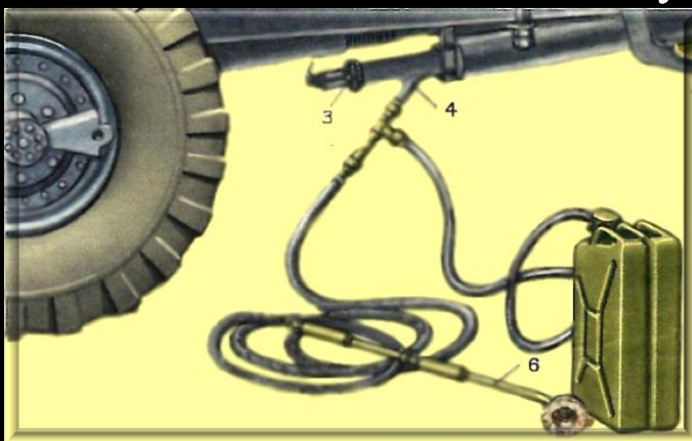
Қисман ишлов бериш воситалари

Қсман махсус ишлов бериш қурол аслаха ва ҳарбий техникани дегазациялаш, дезактивациялиш ва дезинфекциялаш, лозим бўлса, шахсий таркибга санитар ишлов беришини ҳам ўз ичига олади. Қсман ишлов бериш захарловчи мода билан захарланган пайтда гуруҳ (секция) командири тамонидан зудлик билан, агар шахсий таркиб газникоб ва терини химояловчи воситаларда бўлса, ҳамда радицион моддалар ва биологик воситалар билан захарланганда – захарланган зонадан чиқиш, бўлинма командири қўрсатган жойда ўтказилади. Захарланган жойда узоқ муддат туриб қоса, қисман махсус ишлов бериш захарланган зонада ҳам ўтказилиши мумкин

ДК-4 русумли махсус ишлов бериш воситалари

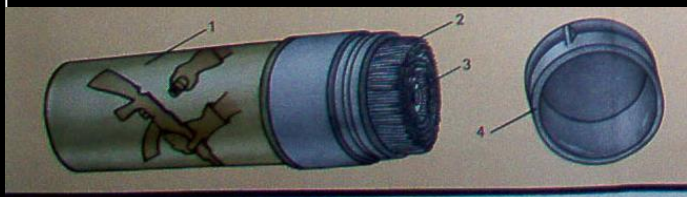
Харбий техникаларга махсус ишлов
утказиш учун кулланиладиган ДК-4
автомобил туплами карбюраторга ега
булган юк тащувчи
автомобиллар, автопоездлар, зирхли
транспортларларни дезинфекция,
Дегазасиялащ ва дезактивациялащ учун
мулжалланган.

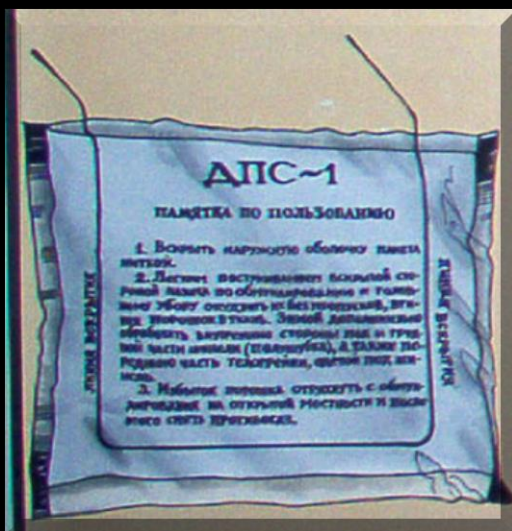
ДК-4 махсус бериш воситаларининг ёйишган ҳолати

а – газ суюклик услубида ; б - радиактив чангларни суриб олиш услубида ;

Курол ва кийим-кучакни дегазатсия килиш учун кулланиладиган ИДПС-69 туплами.

ИДП-1

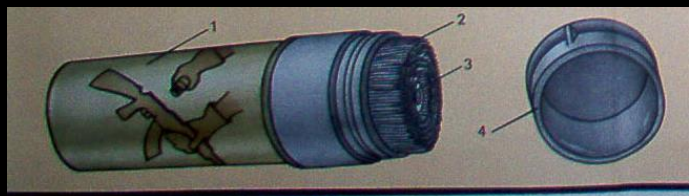

DPS-1

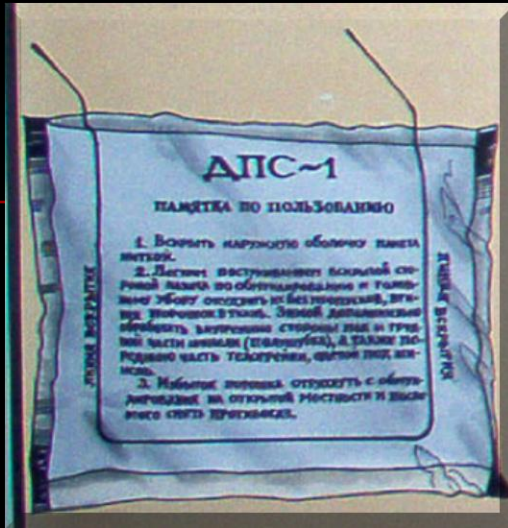
ИДПС-69 В-газлари замон ва иприт захарловчи моддалари билан захарланган шахсий курол ҳамда замон зарин захарловчи модда буглари билан захарланган формали кийим-кечаглар дегазатсия килиш учун мулжалланган.

ДП-69 туплами 10 та шахсий дегазатсия килувчи ИДП-1 пакетидан ва 10 та дегазатсия утказиш учун ДПС-1 пакетларидан иборат булиб улар картон кутига жойлаштирилган.

ИДП-1 укотар куролларни дегазасиялаш учун мулжалланган булб , РДА ресептурали металл баллон ва полимер копкакдан иборат. Унинг кобигига ресептура билан артиб туриш учун полителин четка урнатилган. Ресептура полидегазасияловчи булиб, у четкага узи окиб тущади. Плус 400 с дан минус 320 с гача хароратда кулланилади. Химояланган терига тушганда ачиштириш, енгиндан хафли.

ДПС-1 пакети

ДПС-1 пакети замон, зарин bug`lari билан захарланган формали кийим-кечакни дегазатсия килишга мулжалланган. Пакетнинг огирлиги 100 гр, очищ вакти 10-20 сонияни тащкил килада. Бир туплам формали кийим-кечакни дегазатсия килиш вакти 10-15 дакикани тащкил килади, юз терисини за жарловчи радиофаол моддалардан, бактериал (биалогик) аерозоллардан химоя килиш учун мулжалланган.

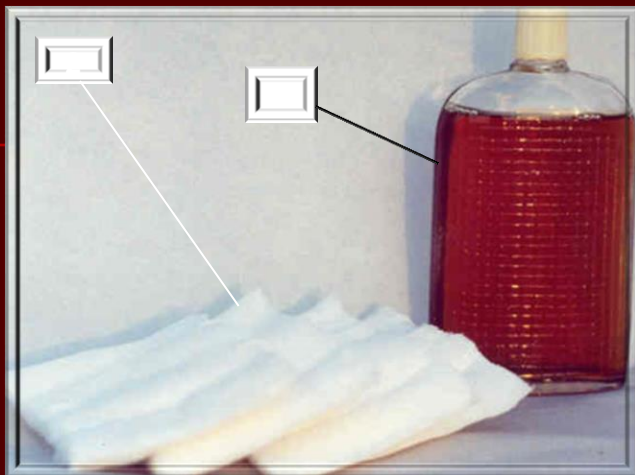

Шахсий таркибга кisman санитар ишлов бериш терининг очик жойларидан, шахсий химояловчи воситалардан, кийим-кечак анжомлар ва оёк кийимлар РМ ни йукотиш, ЗМ ва БВ ни захарсизлантириш ёки йукотишдан иборат .

Кисман махсус ишлов бериш учун ИИП-8, кимёга қарши шахсий пакетлар қулланалади

Кимёга қарши шахсий пакетлар томчи ёки аерозол ҳолдаги ЗМ билан захарланган инсон териси қоплами (қул юз буйин) ва кийим-кечакларнинг тери қопламларига тегиб турадиган қисимлари (ёқа енгуоқа,) ҳамда «жанговор» ҳолатда қийилган газникоп юзқисмини дегаясиялаш учун қулланилади.

МПП-8 маркали кимёга карши шахсий пакет: 1-дегазасия килувчи суюклик билан тулдирилган шиша идиш; 2-турт дона пахта докали тампон.

Бу 4 та пакет 500 cm^2 юзагача булган сиртларни ишлов берувчи бир хил таркибли полидегазасияловчи ресептуралар билан тулдирилган. Ресептура терини озрок ачитади, организ ичига тушганда захарлайди ва кузга тушганда хавфлидир. Плус 40^0 C дан минус 40^0 C гача хароратада кулланилада.

Пакет харбий хизматчининг газникоби халтачасида.

Хаво харорати минус 20⁰ с дан паст булганда пакет иссик жойда (камзулнинг ички чунтагида) сакланиши лозим.

Тавсифлар	IPР-8
Харакатга келтириш вакти дак.	25-35
Ишлов бериш давомийлиги дак.	1,5-2,0
Дегазасияловчи ресептуранинг хажми мл.	135
Ишлов бериш майдони, см ²	500
Пакетнинг огирлиги гр	320

Қисман махсус ишлов бериш тартиби

Пакет очилади;

Тампон рецептура билан обдон
хулланади ва у билан буйин териси ва кул
кафти артилади

**Тампон яна рецептура билан
қўлланади, куртканинг ёқаси, енгининг чеккаси
(матонинг ички ва ташқи қисми артилади),
газниқобсиз юз устки қисми артилади**

**Курук тампон билан
буйин ва кул терисидан
ресептуранинг ортикчаси
тозалаб олинади;**

Пакетни ёпади газникобни
ташки чунтагига солади ва
кейинги фойдаланишгача
саклайди;

Ишлатилган тампонлар ерга кумилади.